

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

ZAPISNICI POGLAVARSTVA GRADA KOPRIVNICE 1639.-1700., SV. 1-2 (SAMOBOR: MERIDIJANI, 2006-2008)

Izvori su temelj većine radova iz područja povijesne znanosti. Oni su osnova na kojima nastaju naša tumačenja prošlih vremena. Zbog toga su kritička izdanja arhivske građe nezaobilazna referentna točka u radu povjesničara. Što se povijesnih izvora, koji se odnose na koprivničku povijest, tiče, oni do prije nekoliko godina uglavnom nisu bili predmet posebnih izdanja, već su najčešće objavljivani unutar tematski širih serija. Ipak, svakako valja istaknuti doprinos Leandera Brozovića koji je postavio temelje za objavljivanje i prikupljanje koprivničke povijesne građe djelom *Grada za povijest Koprivnice* (Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1978.) i osnivanjem Muzeja grada Koprivnice. Također, značajan prilog predstavlja izdanje *Statuta grada Koprivnice* (Koprivnica: Muzej grada Koprivnice-Državni arhiv u Varaždinu, 2006).

Zapisnici poglavarstva grada Koprivnice 1639.-1700. temelje se na spisima koji se čuvaju u Državnom arhivu u Varaždinu. To su *Liber Civitas Caproncenis* (Gradska knjiga) i sudski zapisnik. Ovom prilikom izdani su u dva djela; kao treći i četvrti svezak serije »Grada za povijest Koprivnice«. Urednik serije je dr. sc. Hrvoje Petrić, a izvore je za tisak pripremila Karmen Levanić. Prvom knjigom obuhvaćeni su *Zapisnik poglavarstva grada Koprivnice* unutar kojeg se nalaze odluke poglavarstva grada Koprivnice donesene u razdoblju od 1639. do 1700. godine unesene u Gradsku knjigu (sv. 1, str. 36-115), te *Sudski zapisnik poglavarstva grada Koprivnice* s odlukama između 1676. i 1677. godine (sv. 1, str. 116-213). U drugoj knjizi objavljen je preostali dio *Sudskog zapisnika poglavarstva grada Koprivnice* za razdoblje između 1678. i 1687. godine (sv. 2, str. 222-388).

Unutar prve knjige nalazi se uvodni članak Hrvoja Petrića pod naslovom »Organizacija uprave i sudstva slobodnog i kraljevskog grada Koprivnice tijekom 17. stoljeća« (sv. 1, str. 7-32). Autor je u njemu izložio društvene, demografske i gospodarske promjene koje su se odvijale u gradu u navedenom vremenu. Zatim se osvrnuo na koprivničku upravu i sudstvo, te institucije unutar njih poput bilježnika, senata, sudaca i tako dalje. Istaknuta je pojava svojevrsnog koprivničkog »patricijata«, odnosno malobrojne oligarhije koja je koncentrirala vlast u svojim rukama i održavala međusobne veze. Ukratko je obrađeno i ispreplitanje vojne i civilne vlasti te sudstvo i zastupanje grada. Karmen Levanić je u tekstu »Opis gradskih zapisnika iz 17. stoljeća« (sv. 1, str. 33-34) iznijela svoja opažanja o fizičkom stanju samih zapisnika te problemima s kojima se suočila tijekom njihove pripreme za objavljivanje. Uz ova dva teksta, edicija je opremljena i popisom kratica i znakova te kazalima osoba, mjesta i stvari.

Što se tiče količine objavljene građe, iz *Zapisnika poglavarstva grada Koprivnice* objavljeno je 197 unosa, a njih 329 preuzeto je iz *Sudskog zapisnika poglavarstva grada Koprivnice*. Važno je napomenuti da su iz Gradske knjige objavljeni samo upisi koji su nastali u sedamnaestom stoljeću, što znači da razdoblje između 1701. i 1756. godine nije obuhvaćeno ovima izdanjima. Upisi su objavljeni redoslijedom kojim su unošeni u zapisnike. Oni stoga nisu poredani kronološki već je naglasak stavljen na povezanost pojedinih predmeta. Upisi su pisani latinskim jezikom i kajkavskim narječjem. Budući da su zapisničari palatale pisali na nedosljedan način,

oni su u ediciji objavljeni u originalnom, a ne usklađenom obliku. Također, kao što ustaljena pravila egdotike podrazumijevaju, svaki objavljeni unos popraćen je registrom na hrvatskom jeziku.

Gledano izvan ovih »evidencijskih« okvira, *Zapisnici poglavarstva grada Koprivnice 1639.-1700.* sadrže lepezu informacija koja omogućuje uvid u svakodnevnicu grada i njegovih stanovnika. Ona je još pristupačnija ako se uzme u obzir dvojezičnost većine upisa. Naime, unutar formalnog latiniteta nalazi se kajkavski sadržaj koji je i danas lako razumljiv. Tako se, u široj perspektivi, može nazrijeti utjecaj raznih čimbenika na dinamiku odnosa tipičnih za ranonovovjekovni grad (ali i netipičnih, budući da se Koprivnica u to vrijeme nalazila na imperijalnoj granici). Na primjer, može se dobiti uvid u određivanje cijena od strane gradskih vlasti, povlastice i restrikcije određenim društvenim skupinama, odnosi među cehovima i slično. Uže gledano, na površinu izbija život pojedinca, odnosno načini na koje on participira u različitim razinama gradskog života - od sudjelovanja u donošenju odluka, obraćanja gradskim institucijama, pa sve do intimnih razina poput imovinskopravnih pitanja, vjenčanja, smrti ili odnosa s obitelji i sugrađanima.

Koprivnička povijest sedamnaestog stoljeća dosad je obrađivana od strane niza autora koji su zbog nedostatka kritičkih izdanja izvora bili prisiljeni uložiti značajan osobni trud u potrazi za relevantnom građom u arhivskim institucijama. Stoga je građa izdana u ovoj ediciji donekle već prezentirana zahvaljujući tim radovima. Naravno, to nimalo ne umanjuje njezinu elementarnu vrijednost. Važnost ove edicije dodatno pojačava činjenica da je Koprivnica bila jedan od malobrojnih hrvatskih gradova koji su u rani novi vijek ušli sa sačuvanim povlasticama i slobodama, kao i uloga koju dobiva zbog neposredne blizine granice s Osmanskim Carstvom. Ona će stoga nesumnjivo imati ulogu u budućim analizama urbanog razvoja u Hrvatskoj. Bogatstvo objavljenih izvora zasigurno će dati poticaj i novim istraživanjima same koprivničke povijesti, kako na razini općeg pregleda, tako i onih vezanih uz mikroekonomska kretanja, jezikoslovlje, onomastiku, prozopografiju, genealogiju, pravosuđe i tako dalje.

Na kraju, treba izraziti nadu da se nova izdanja arhivske građe koja se odnosi na koprivničku povijest neće dugo čekati. To se u prvom redu odnosi na odluke gradskog poglavarstva iz osamnaestog stoljeća koje nisu obuhvaćane ovom edicijom, ali i na ostala poznata, ali neobjavljena vrela.

Tomislav Bali

ZNANSTVENI SKUP HUMANIZAM I RENESANSA U PODRAVINI, KOPRIVNICA, 14. 11. 2009.

Povijesno društvo Koprivnica i Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju organizirali su u Koprivnici 14. studenoga 2009. godine međunarodni znanstveni skup »Humanizam i renesansa u Podravini«. Znanstveni skup su otvorili predsjednica Povijesnog društva Koprivnica Ružica Špoljar te član suradnik HAZU i veliki meštar Družbe Braća Hrvatskoga Zmaja prof. dr. Dragutin Feletar.

Visokom kvalitetom referata su se isticali kolege iz Mađarske. Dr. sc. Péter Kasza iz Segedina je iznio novu godinu rođenja Stjepana Brodarića (1480.) te donio čitav niz spoznaja o jednom od najvećih srednjoeuropskih humanističkih pisaca - Stjepanu Brodariću, rođenom u Herešinu kraj Koprivnice. O Brodariću kao pečuškom biskupu je govorio dr. sc. Szabolcs Varga iz Pečuha, dok je Stjepana Brodarića kao povjesničara prikazao dr. sc. Zoltán G zsy iz Pečuha. Humanističkog

pisca Janusa Pannoniusa obradio je Dražen Nemet, dok je putopisca Jurja Husa, rođenog u Rasinji predstavio Mario Kolar.

Zanimljivo je bilo predavanje Renata Labazana »Renesansni festival - interdisciplinarna valorizacija vremena i prostora«. Najviše novih spoznaja o povijesti koprivničkih utvrda donio je Ranko Pavleš. Na skupu je još sudjelovao i Hrvoje Petrić, koji je bio predsjednik organizacijskog odbora. On je imao priopćenje »Humanizam i renesansa u Podravini - stanje istraženosti i perspektive s posebnim osvrtom na povijest okoliša«. U pismenom obliku su svoje referate poslali još dr. Mijo Lončarić i to o govoru Koprivnice u doba renesanse te dr. sc. Teréz Oborni iz Budimpešte. Ona je napisala tekst o Stjepanu Brodariću kao diplomatu kralja Ivana Zapolje.

Kao glavni rezultat skupa je potvrda kako su renesansni utjecaji bili jasno vidljivi u Podravini, što je prilog ove regije europskom identitetu. Ujedno je uspostavljena i čvršća hrvatsko-mađarska stručna suradnja kojom je, za početak, iscrpno rekonstruiran životopis dva vrlo značajna humanistička pisca, koja su rođena u Podravini - povjesničara Stjepana Brodarića i putopisca Jurja Husa.

Za sve sudionike znanstvenog skupa je bilo organizirano razgledavanje najvažnijih koprivničkih znamenitosti iz renesansnog razdoblja- uz stručno vodstvo Ranka Pavleša, Renata Labazana i Hrvoja Petrića. Mađarski kolege su, po prvi puta, imali prilike posjetiti Herešin, rodno mjesto Stjepana Brodarića, jednoga od najznačajnijih ugarskih humanističkih pisaca iz 16. stoljeća.

Hrvoje Petrić

ZNANSTVENI SKUP U PRIGODI 80. OBLJETNICE ROĐENJA PROF. DR. ZVONIMIRA BARTOLIĆA, ZAGREB-ČAKOVEC 19. - 20. VELJAČA 2010.

Matica hrvatska Ogranak Čakovec i Kajkavsko spravišće iz Zagreba organizirali su u petak i subotu 19. i 20. veljače 2010. znanstveni skup u prigodi 80. obljetnice rođenja prof. dr. sc. Zvonimira Bartolića, dugogodišnjeg predsjednika Matice hrvatske Ogranka Čakovec, književnika, kritičara i književnog povjesničara te bivšeg vijećnika skupštine Međimurske županij i saborskog zastupnika.

Prvi dio skupa je održan u petak 19. veljače u prostorijama Kajkavskog spravišća u Ilici 34 u Zagrebu. Na njemu je izlagalo sedam predavača. Ernest Fišer je predstavio bibliografski portret Zvonimira Bartolića koji je napisao i objavio 23 vlastite knjige te 11 knjiga ili monografija u suautorstvu te brojne znanstvene, stručne i popularne članke. Uredio je pedesetak knjiga u izdanju Matice hrvatske Ogranka Čakovec. Uređivao je brojne časopise (Međimurska revija, Hrvatski sjever, Hrvatski obzor, Dobravske novine), kao i niz knjiga, zbornika i kalendara. Bio je suradnik većega broja novina i časopisa te enciklopedijskih izdanja.

Mijo Lončarić se osvrnuo na jezikoslovni dio, a Joža Skok je govorio o Zvonimiru Bartoliću u svjetlu njegove autobiografske trilogije - pjesničke, pripovjedačke i memoarske) iz koje se jasno vidi Bartolić kao kvalitetan hrvatski književnik koji je svoj poetsko-pripovjedački dar znao prenijeti i u znanstvene radove.

Dragutin Feletar je vrlo opširno predstavio veze Zvonimira Bartolića i Donje Dubrave u kojoj je rođen 20. veljače 1930. godine posebno kroz njegovu kulturno-prosvjetiteljsku djelatnost ali i koautorstvo na velebnoj monografiji Donje Dubrave objavljene 2007. godine.

Zvonko Kovač je iscrpno analizirao Bartolićev prilog povijesti »sjevernohrvatske književnosti«. U više je navrata pisao o tiskari u Nedelišću u doba Zrinskih. Ta je tiskara, koju je vodio Rudolf Hofhalter (stigavši iz obližnje Donje Lendave), važna za hrvatsku kulturu jer je u njoj ti-

skana najstarija hrvatska kajkavska knjiga »Decretum« Ivana Pergošića i to 1574. godine. Bartolić je i sam bio svjestan značaja nedelišćanske tiskare te je o njoj pisao u više navrata od 1972. do 2003. godine - u Zborniku Pedagoške akademije, u Sjevernohrvatskim temama 1, monografiji Nedelišća i kao prilog pretisku i transkripciji knjige »Decretum«. Uz tiskaru u Nedelišću, Bartolić je vrlo uspješno obradio tiskara Ivana Manliusa (u Sloveniji poznatijeg kao Janeza Mandelca) koji je krajem 16. i početkom 17. stoljeća djelovao u Ljubljani, Güssingu, Varaždinu, Eberovu, Deutsch Schützensu i Sarvaru. Pri tome je zapravo dao nemali prinos ne samo proučavanju tiskarstva 16. stoljeća u Hrvatskoj nego i u susjednim zemljama. Istraživanja o ranom sjevernohrvatskom tiskarstvu, u kojima se morao pozabaviti i mnogim pitanjima vezanim uz protestantizam, logično su Bartolića odvela prema proučavanju hrvatsko-slovenskih veza u doba protestantizma o čemu je objavio više priloga. Za proučavanje hrvatsko-slovenskih prožimanja, veza i odnosa je Međimurje, sa susjednim slovenskim područjima - Prlekijom i Prekomurjem, vrlo zahvalan teren koji je Bartolić dobro iskoristio. No Bartolić je svoja istraživanja o protestantizmu proširio i na druga područja iscrpno se i u više radova baveći Primožom Trubarom, ali i Stipanom Konzulom, Antunom Dalmatinom te drugima iz kruga hrvatskih protestantskih pisaca. Uz te temeljne radove, u kojima se kritički osvrnuo na opširnu literaturu o hrvatskoj protestantici, svoja je istraživanja nastavljao i kasnije predstavivši novopronađene hrvatske protestantske tekstove i to preko radova mađarskog knjižničara Gedeon Borse. Prekomurska pjesmarica (zapravo Martjanska pjesmarica I.) jedna je od tema koje su vrlo važne za buduća istraživanja hrvatsko-slovenskih prožimanja u ranome novom vijeku. Bartolićevi radovi o Jurju Habeliću (1609.-1678.), prije svega opsežna doktorska disertacija tiskana kao 3. knjiga u seriji Sjevernohrvatske teme 1985. godine spadaju u nezaobilazna djela »sjevernohrvatske književne baštine«. To se odnosi i na druge Bartolićeve radove, npr. onaj o sadržajnim paralelama između Vida Došena i Jurja Habelića. Osim na Habelića, Zvonimir Bartolić je silan trud uložio u istraživanju još nekih biografija. Pri tome, kao vrlo uspješan primjer, valja istaknuti istraživanja genealogije Miroslava Krleže (1893.-1981.), ali zanimljive biografske priloge o Ivanu Belostencu (1593. ili 1594. -1675.) Jurju Mulihi (1694.-1754.), Ignacu Szenmar-tonyju starijem (1718.-1793.), Nikoli Plantiću (1720.-1777.), Petru Berkeu (1733.-1798.), Štefanu Stjepanu Belovariju (1784.-1867.), Šimunu Palatinu (1788.-1840.), Ignacu Kristijanoviću (1796.-1884.), Stjepanu Mlinariću (1814.-1876.), Tomašu Goričancu (1815.-1837.), Jurju Fridieczkom (1820.-1887.), Mate Meršiću Miloradiću (1850.-1928.), Mihovilu Pavleku Miškini (1887.-1942.), Florijanu Andrašecu (1888.-1962.), Vinku Kosu (1914.-1945.), Rudolfu Hrašćancu (1914.-1993.) itd. Inventar spoznaja o književnim i neknjiževnim tekstovima na tlu Međimurja, sa stanjem do 1980., objavio je u Sjevernohrvatskim temama 1. U tom je radu istraživače upozorio na bogatstvo izvora i pisaca iz razdoblja ranoga novog vijeka, poglavito onih vezanih uz Međimurje. Tu posebno vrijedi istaknuti zapisnike trgovišta Kotoriba, vođeni od 1724. do 1804. godine. Bartolić je javnosti ukazao i zapisnike svoje rodne Donje Dubrave, koji su zapisivani od 1784. do 1817. godine. Ne treba zaboraviti ni na još neke dokumente i knjige - npr. Raskrižku knjigu koja govori o štrigovskoj bratovštini Sv. Jeronima. Na nju je prvi upozorio Bartolić datiravši ju između 1752. i 1783. godine, a ona još uvijek čeka svoje istraživače. Posebnu je pozornost, i to na više mjesta, posvetio kulturnom radu obitelji Zrinski. Pri tome valja izdvojiti izvrsne podatke o Ani Katarini Frankapan Zrinski (oko 1625.-1673.) objavljene u više radova te u monografiji »Majka Katarina« (2004. i 2005.). Istraživanje o Ani Katarini je dodatno važno jer ona spada među rijetke književnice iz 17. stoljeća, a daje i doprinos poznavanju povijesti žena, temi koja je sve značajnija u historiografiji.

Denis Peričić je predstavio Krležologiju Zvonimira Bartolića odnosno njegova istraživanja o Miroslavu Krleži. Dovoljno se podsjetiti kako je Bartolić u knjizi Sjevernohrvatske teme IV (1989.), Krležina genealogija, istražio brojne podatke o životu djeda i oca hrvatskog književnika Miroslava Krleže. Tu se, u prvom dijelu, govori i o dijelu povijesti župe Križovljan i križovljanske

škole i žitelja koji su bili vezani uz rad učitelja i orguljaša, pjesnikovog djeda Frica Krleže koji je tu i umro od tuberkuloze 1867. godine te je pokopan na nekadašnjem groblju u Radovcu

Đuro Vidmarović objasnio je vezu Zvonimira Bartolića s Hrvatima u Mađarskoj i Austriji. I to od brige putem skupljanja knjiga gdje je Bartolić organizirao da se pomurskim Hrvatima u Velikoj Kaniži skupi preko 1300 knjiga. Bartolić je organizirao suradnju s Hrvatima izvan domovine. Suradnja je osobito bila jaka s Hrvatima u Mađarskoj, Austriji i Slovačkoj. Na prijedlog predsjednika čakovečkog ogranka Matice hrvatske. Zvonimira Bartolića 1999. škola u Serdahelju (Središću) dobila je ime Katarine Zrinski, a tada je Matica hrvatska Ogranak Čakovec darovala školi njezin portret, rad slikara Roberta Wrane. Bartolić je upozoravao kako je Hrvatima u Mađarskoj nužna pomoć matične zbog sve jače asimilacije je predložio osnivanje ljetne škole hrvatskog jezika u Čakovcu za Hrvate iz susjednih država, a posebice iz Mađarske. Bartolić je posebnu pozornost usmjerio na proučavanje Gradišćanskih Hrvata u Mađarskoj i Austriji.

Stijepo Mijović Kočan je govorio o intimnim reminiscencije na Zvonimira Bartolića koji je nakon rođenja u Donjoj Dubravi gdje je završio pučku školu preko učenja na nižoj gimnaziji u Prelogu te kasnije na gimnaziji u Varaždinu otišao na studij u Zagreb. Diplomirao je jugoslavenske književnosti i hrvatski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kraće vrijeme u Zagrebu bavio se novinarstvom, gdje je i doktorirao 1983. disertacijom *Književno djelo Jurja Habelića*. Radio je kao srednjoškolski profesor na Ekonomskoj školi u Čakovcu (1961), bio profesor na Pedagoškoj akademiji (1964), poslije odsjeka Filozofskog fakulteta Zagrebačkog sveučilišta, a danas Učiteljskog fakulteta, Podružnice Čakovec. Boravio je na sveučilištu Lomonosov (1966) i predavao na Pedagoškom fakultetu u Mariboru. Znanstveni savjetnik postao je 1984, a redovni sveučilišni profesor 1985. Bio je zastupnik Županijskog doma Hrvatskog sabora (1993. - 1997.) i prvi dekan novoutemeljene Visoke učiteljske škole u Čakovcu.

U subotu 20. veljače na obiteljsku kuću dr. Bartolića postavljena je spomen-ploča s njegovim likom u obliku reljefa koju su otkrili predsjednik Matice hrvatske Ogranak Čakove Stjepan Hranjec te glavni tajnik Matice hrvatske Zorislav Lukić. Neposredno prije otkrivanja spomen-ploče s reljefom, uz Stjepana Hranjca prigodni je govor održao dopredsjednik Matice hrvatske Stjepan Sučić. Dvije pjesme otpjevala je muška vokalna skupina čakovečkog zbora Josip Štolcer Slavenski dok je na kraju molitvu predvodio fra Stanko Belobrajdić.

U prostorijama Matice hrvatske Ogranak Čakovec održano je sedam izlaganja, koje je počelo nadahnutim esejom Božice Jelušić koji je naslovila »Šetač olovnih predjela« i u kojem je sintetizirala značenje Bartolićevog djelovanja. Nakon nje je Ivan Zvonar govorio o Bartolićevu odnos prema etnografskom i melografskom radu Vinka Žganca. Na žalost izostao je referat Alojza Jembriha koji je trebao govoriti o Bartolićevom doprinosu povijesti kajkavske književnosti od 16. do 19. stoljeća.

Hrvoje Petrić je obradio povijesnu komponentu u Bartolićevom stvaralaštvu te istaknuo kako je on, iako nije bio školovani historičar, dao vidljiv prinos hrvatskoj povjesnici. Njegovu književnopovijesnu djelatnost je često vrlo teško razdvajati od njegovih historiografskih rezultata. Glavna osobitost Bartolićevih radova je u tome da su oni većinom pisani na temelju slabo poznate (odnosno zapostavljene) ili čak potpuno nepoznate izvorne građe. Kada se Bartolić pozivao na objavljenu historiografsku literaturu, redovito je to činio s nužnom oprežnošću i potrebnom kritičnošću. Jedna od osobitosti njegovih tekstova je i u tome što su oni začinjeni nacionalnim nabojem, ali to u velikoj većini tekstova, vezanih uz razdoblje ranoga novog vijeka, nije smelo objektivnost obrade zadane teme. Knjižnica Nikole Zrinskog iz 17. stoljeća (tadašnja najpoznatija hrvatska knjižnica), koja se nalazila u čakovečkom dvorcu, također je bila predmetom iscrpnog bavljenja Zvonimira Bartolića, o čemu je objavio zapaženi rad u multidisciplinarnom časopisu Podravina. U sklopu bavljenja Zrinskima javnosti je pružio iscrpnu dokumentaciju o mauzoleju Zrinskih u

Šenkovcu kraj Čakovca, ali i zadužio sve nas ponovnim objavljivanjem »Putnog tovaruša« Ane Katarine Frankapan Zrinski. To je učinio u izvorniku (2005.) i putem transliteracije (u dva navrata 2004. i 2005.). Također je za tisak priredio »Sibilu«, rukopisnu knjigu gatalica na dvoru Zrinskih u Čakovcu.

Josip Šimunko je predstavio vrlo zanimljivu temu o Zvonimiru Bartoliću i hrvatskom narodnom pokretu međimurskih Hrvata. Hrvatski narodni preporod u Međimurju, koji je predstavljao posljednju fazu hrvatske nacionalne integracije Hrvata, bio je jedna od najvažnijih Bartolićevih istraživačkih tema vezan uz historiografiju. Pri obradi ove teme dao je iscrpan prinos povijesti Međimurja između 1861. i 1918. godine obradivši životopise pokretača hrvatskog narodnog preporoda u Međimurju Luke Purića (1881.-1914.) te njegovih nastavljača Ivana Novaka (1884.-1934.) i Vinka Žganca (1890.-1976.). Pri tome je posebno važno naglasiti kako je u dvije knjige (2001. i 2003.) objavio sve relevantne izvore o hrvatskom narodnom pokretu međimurskih Hrvata. Za hrvatsku narodnoprerediteljsku djelatnost od posebne je važnosti bio historičarski rad Rudolfa Horvata (1873.-1947.) koji je još 1907. godine objavio prvu sintezu povijesti Međimurja, dokazujući hrvatski karakter ove pokrajine. To je djelo znatno proširio te ponovno objavio 1944. godine, u vrijeme mađarske okupacije Međimurja. Bartolićeva je prepoznao važnost Horvatovog djela te se pobrinuo za njegovo ponovno tiskanje 1993. godine, prigodom čega je napisao opširnu studiju o Rudolfu Horvatu. Od posebne su važnosti prinosi Zvonimira Bartolića o 1918. godini, kada je Međimurje priključeno matici domovini.

Stjepan Hranjec je govorio o Bartoliću i provinciji, a Tomo Blažeka o Bartoliću i Matici hrvatskoj. Blažekin referat je najviše bio usmjeren na bogatu Bartolićevu djelatnost vezanu uz Maticu hrvatsku u Čakovcu jer je Bartolić dva puta osnovao i obnovljao rad Matice hrvatske u Čakovcu, 1964. i 1989. Na obnoviteljskoj skupštini 1990. izabran je za predsjednika Ogranaka Matice hrvatske Čakovec, i tu je dužnost vrlo uspješno obnašao sve do smrti. Bio je i višegodišnji član Glavnog i Nadzornog odbora Matice hrvatske. O radu Matice hrvatske Čakovec i u matičnim novinama Vijenac je zapisano: »Neovisno o materijalnim i drugim teškoćama, organizirano je oko 150 književnih večeri, predavanja i tribina. U tih sedam godina obilježio je obljetnice istaknutih hrvatskih pisaca, znanstvenika i umjetnika, dr. Vinka Žganca, Josipa Štolcera Slavenskog ili Kalmana Mesarića, primjerice. Postavljena je i spomen-ploča na rodni dom u Macincu hrvatskom preporoditelju dr. Ivanu Novaku. Ogranak, svjestan važnosti nakladničke djelatnosti, najveći je dio sredstava te književnih i znanstvenih sila usmjerio u nakladništvo, što je rezultiralo time da je čakovečki ogranak uskoro postao jedan od najproduktivnijih u Hrvatskoj. Za sedam godina objavio je četrnaest knjiga. Naime, s obzirom na to da Čakovec prije pojave Matice hrvatske nije imao gotovo nikakvo nakladništvo, prije toga tiskana je samo jedna knjiga, Matičin cilj bio je maksimalno afirmirati književni i znanstveni rad. Objavivši knjige uglednih hrvatskih pisaca i znanstvenika, ali i početnika, Ogranak Čakovec Matice hrvatske u tome je i u potpunosti uspio. Godine 1971. Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu bio je u velikom zamahu, baš kao i čitava Matica hrvatska. Nakon zabrane rada Ogranaka Matice u Čakovcu neko je vrijeme rad produžilo Kulturno-prosvjetno društvo Zrinski, no i ono je vrlo skoro moralo prekinuti plodnu djelatnost. Za kulturu grada Čakovca i čitavu međimursku županiju Matica hrvatska Čakovec učinila je ono što do sada u povijesti Međimurja nije učinila ni jedna kulturna ustanova. Ponajprije obnovila je nakladništvo objavivši mnogo knjiga, znanstvenih djela, zbirki pjesama i romana. Pritom su tu često obuhvaćeni pisci koji su prije stvaranja neovisne hrvatske države bili zabranjeni. Takav je primjer hrvatskoga lirika Vinka Kosa — blajburške žrtve — koji u svojoj domovini Hrvatskoj uopće nije bio objavljivao. Među vrlo korisne, ali zabranjene knjige ide i Horvatova Poviest Međimurja, koju je Matica hrvatska objavila nakon pedeset godina. Tešku sudbinu imao je i roman znamenitoga hrvatskog književnika — pjesnika, dramatičara i redatelja Kalmana Mesarića Poker

Baltazara Bodora. Taj je roman čekao na objavu trideset godina, ali je 2000. Matici hrvatskoj Čakovec donio Srebrnu povelju Matice hrvatske. Još jedan vrlo važan pothvat unutar ove treće obnoviteljske skupštine jest Hrvatski kajkavski kolendar, koji i uz novčane teškoće izlazi redovito. Taj kolendar mala je pučka enciklopedija. Okupio je nekoliko stotina suradnika iz sjeverozapadne Hrvatske. Čakovečki je ogranak pokrenuo i časopis »Hrvatski sjever«. Uz nakladništvo kao osnovnu djelatnost Matice, velika se pozornost posvećuje i održavanju i očuvanju kulturnih spomenika te postavljanju spomen-ploča istaknutim pojedincima iz hrvatske i svjetske kulture i povijesti, obično prigodom njihovih obljetnica rođenja ili smrti, kao i na mjestima i zgradama važnim za hrvatsku povijest u Međimurju. Što se tiče kulturnih spomenika, oni su polako propadali zbog nebrige. U takvu je kontekstu Matica hrvatska Čakovec organizirala primarnu zaštitu svetojelenske kapelice. Isto tako, dala je u Macincu obnoviti spomen-križ tisućite obljetnice Hrvatskog kraljevstva i spomenik hrvatskim vojnicima u Prvom svjetskom ratu.

Posljednji je referat bio Franje Martineza o Bartoliću i prirodoslovlju u kojem je dokazao važnost Bartolićevog književnog izraza kroz povezanost čovjeka s prirodom te time otvorio novo i dosad nepoznato poetsko djelovanje vezano uz ekološku komponentu stvaralaštva.

Ovaj skup o Zvonimiru Bartoliću uspio je prikazati sve najvažnije komponente njegovog rada, iako bi se o njegovom radu trebale pisati doktorske disertacije i zasebne monografije. Jedna od nepravdi koja je prema njemu napravljena, uz najveću koja je predstavljala zatočenje u zloglasnom zatvoru Goli Otok je bila i neimenovanje u HAZU, što je on po svojoj djelatnosti svakako zaslužio. Neumorni duh prof. Bartolića i u najširoj je javnosti poznat preko popularizatorske djelatnosti koja se ogledala ne samo kroz objavljivanje brojnih popularnih članaka, nego i kroz njegov urednički i organizacijski rad, preko brojnih predavanja te iniciranja postavljanja spomen-ploča i spomenika do davanje inicijative za obnovu jedne od hrvatskih povijesnih postrojbi - Zrinske garde u Čakovcu. Umjesto zaključka o ovome skupu je moguće naglasiti važnost prosvjetiteljske komponente u Bartolićevom ukupnom stvaralaštvu i to prije svega u prinosima valorizaciji sjevernohrvatske kulturne baštine, proučavanju protestantske djelatnosti u Hrvata, istraživanju hrvatsko-slovenskih prožimanja, Pomurskih i Gradišćanskih Hrvata, neumornim proučavanjima obitelji Zrinski, objavljivanju u pretisku kapitalnih djela hrvatske kulture, rezultatima izučavanja hrvatskog narodnog preporoda u Međimurju te popularizaciji kulturnih tema, ali i uredničkim te organizacijskim radom modernog prosvjetitelja, svojevrtnim motorom pokretanja kulture na sjeveru Hrvatske.

Hrvoje Petrić

ELEKTRONIČKI ČASOPIS NATREG, PROSINAC 2009.

U sklopu međunarodnog projekta NATREG koji se odvija u okviru Transnacionalnog programa *South East Europe* izlazi elektronski časopis istoimenog naziva na engleskom jeziku. Ovaj projekt financiran je od strane Europske Unije. U prosincu 2009. godine izdan je prvi broj navedenog časopisa. U uvodnom dijelu ispred Slovenskog zavoda za zaštitu prirode kao vodećeg partnera projektni menager Gregor Danev napominje da je projektna ideja NATREG nastala 2007. godine kad je Zavod za zaštitu prirode Republike Slovenije i članovi grupe MATRIOSCA shvatili da regionalni razvoj ekonomije vrši sve veći pritisak na prirodu i obrazlaže cilj projekta (razvoj zajedničke transnacionalne strategije upravljanja u zaštićenim područjima). Kroz projekt će se dobiti alati za evaluaciju prirodnih resursa u svrhu ekonomskog razvoja u skladu s održivim razvitkom.

Mladen Matica ispred Zavoda za prostorno uređenje Koprivničko-križevačke županije u kojoj je u Koprivnici održan 07.07.2009. prvi radni sastanak svih partnera u projektu opisuje navedeni sastanak kojim je i formalno potvrđeno da je projekt prošao sve procedure u sklopu Transnacionalnog programa za Jugoistočnu europu (SEE) te da je započela njegova implementacija.

Sastanku su prisustvovali svi partneri odnosno predstavnici Zavoda Republike Slovenije za zaštitu prirode, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog planiranja, Regionalni centar za okoliš iz Slovenije (REC), Ured za prostorno planiranje Regije Veneto i ARPA- regionalna agencija za zaštitu okoliša iz pokrajine Emilia Romanja iz Italije, Ured za prostorno planiranje iz Koruške, Ured za prostorno planiranje iz Štajerske, Sveučilište Koruške i Vojvodinašume iz Srbije. Na sastanku su predstavnici svakog partnera prezentirali očekivanja od ovog projekta. U članku se napominje da je na sastanku detaljno obrazložen način rada i aktivnosti tijekom njegove implementacije koja će trajati 28 mjeseci te da je REC kao nositelj detaljno predložio način rada prema javnosti. Napominje se da su partneri usuglasili 6 pilot područja na kojima će se izrađeni management plan primijeniti. Pilot područja su Park delte rijeke Po (Veneto i Emilia-Romagna), Vella-cher Kotschna (Koruška), Štajerska kao pokrajina, Pohorje, specijalni prirodni rezervat Deliblatska peščara i za Koprivničko-križevačku županiju kao pilot područje izabran je preventivno zaštićeni regionalni park Drava-Mura odnosno područje uz rijeku Muru i Dravu.

Blanka Koron iz REC-a Slovenije posvetila je tekst prvoj konferenciji u sklopu projekta. Konferencija je održana u Zrečama i na Rogli (Republika Slovenija), a Mateja Nose Marolt opisala je prezentaciju projekta NATREG na međunarodnom sajmu prirode i zdravlja u Ljubljani.

Ivana Grujičić u slijedećem članku piše o održanim konzultacijama u Vojvodini na području Deliblatske peščare. Konzultacije je održao tim iz Zavoda za zaštitu prirode Republike Slovenije. Prezentiran je široj publici pokrajine Vojvodine koncept i važnost samog projekta. Prezentirano je i slovensko iskustvo u povezivanju šumarstva i zaštite prirode. Na lokalnoj razini također su održane prezentacije svim dionicima u Deliblatskoj pješčari piše u ovom članku.

O prezentaciji projekta NATREG na dvije znanstvene konferencije u Italiji piše Marco Meggiolaro. Sveučilišta Macerata, Sassari i Camerino organizirala su u studenom 2009. u nacionalnom parku Sibillini konferenciju s temom »Talijanska zaštićena područja, dostizanje vizije 2100: strategije i akcije. Nove organizacijske i planske perspektive«. Diskusija se vodila o budućnosti zaštićenih područja u Italiji. U članku se zaključuje da je rezultat konferencije poziv da se stvori dobra povezanost zaštićenih područja i razvije oblik zajedničkog upravljanja što je upravo cilj projekta NATREG. Tema koje se ova konferencija dotakla je i socio-ekonomska razvojna politika što je također usklađeno s prirodom i zaštitom bioraznolikosti. Također u studenom 2009. ured UNESCO-a za znanost i kulturu u Europi, sa sjedištem u Veneciji, i uprava MAB-a organizirali su u Syracuse (Sicilija) konferenciju s temom »Otočni i obalni biosferni rezervati u Mediteranu - modeli za održivi razvitak«. Prezentiran je projekt NATREG i pilot područje Parka delte rijeke Po koje je predloženo da postane biosferni rezervat.

Jurij Gulič piše o održanoj radionici u mjestu Ruše. Tema radionice bila je »Razvojne mogućnosti istočnog Pohorja«. Kroz radionici lokalni dionici upoznati su s projektom NATREG, prostornim razvojnim planovima za to područje, idejama održivog razvoja, primjerima dobre prakse iz Slovenije i inozemstva. Svim sudionicima upućen je poziv da sudjeluju u budućim radionicama.

Daniel Zollner piše o magistarskom studiju »Upravljanje zaštićenim područjima« na sveučilištu Koruška u Klagenfurtu. Ovaj studio pokriva područje ekologije, ekonomije, socio-kulture i razvoja vještine potrebne za planiranje, savjetovanje i upravljanje zaštićenim područjima. Studij je razvijan u suradnji s UNESCO, EUROPARK, WWF i drugim organizacijama. Studij je podijeljen na 9 modula (70 radnih dana što predavanja što terena). Potencijalni studenti moraju imati završen fakultet, dobro znanje engleskog jezika i interes za navedeni studij.

U svakom broju časopisa predstaviti će se dva partnera. U ovom broju predstavljani su Zavod za zaštitu prirode Rpublike Slovenije i REC.

Planiraju se izdati četiri broja časopisa tijekom odvijanja projekta. Časopis se šalje elektroničkom poštom i prisutan je na web stranici projekta (www.natreg.eu) i na web stranici Zavoda za prostorno uređenje Koprivničko-križevačke županija (www.prostorno-kkz.hr).

Mladen Matica

PODRAVSKI ZBORNIK, KOPRIVNICA : MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, 2009.- 35, STR. 432.

Podravski zbornik publikacija Muzeja grada Koprivnice bilježi 35 godina kontinuiranog izlaska, što potvrđuje i ovaj jubilarni broj. Osim što je obljetnički, i sam je posvećen značajnim obljetnicama. Jedna od njih vezuje se uz vjernu suradnicu Podravskog zbornika dr. sc. Miru Kolar Dimitrijević koja svojim vrijednim radovima trideset pet godina doprinosi upoznavanju podravske povijesti. Nadalje to su i; 70. obljetnica života književnika Paje Kanižaja, 80. obljetnica Udruženja umjetnika »Zemlja«, 15. obljetnica rada Restauratorskog centra Ludbreg i 5. obljetnica smrti Ivana Lackovića Croate i Ivana Generalića.

Zbornik ima 432 str., popraćene brojnim ilustracijama od kojih su neke i u bojama; obuhvaća 37 radova raspoređenih prema sadržaju u nekoliko tematskih cjelina; *Suvremene teme, Zaštita spomenika kulture, Hrvatska naivna umjetnost / Hlebinska slikarska škola, Povijest umjetnosti, Povijest & kulturna povijest, Etnografija, etnologija & kulturna antropologija, Muzeografija, Arheologija, Prirodoslovje, Knjižničarstvo te Književnost*. U geografskom smislu radovi se odnose na srednju, odnosno ludbrešku, koprivničku, đurđevačku i pitomačku Podravinu.

Prva cjelina Suvremene teme donosi dva rada. U prvom radu dr. sc. Ana Smontara znanstvena savjetnica Instituta za fiziku piše o Davoru Pavuni - renomiranom znanstveniku i vizionaru, poznatom fizičaru rođenom u Koprivnici, koji je živio u Đurđevcu, Osijeku i Zagrebu, a danas živi u Lusannei gdje već 23 godine predaje na glasovitom Politehnikumu. O infotmatizaciji Muzeja grada Koprivnice, odnosno implementaciji novih IT i novih programskih rješenja, te o daljnjem razvoju sustava i ciljevima piše Dalibor Vugrinec, informatičar u Muzeju.

Zaštita spomenika kulture već uvriježena tematska cjelina zastupljena je sa šest radova, koji govore o provedenim konzervatorsko-restauratorskim radovima na objektima u »srednjoj« Podravini. Adela Filip iz Hrvatskog restauratorskog zavoda, Zagreb piše o Konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnom osliku u vjenčani u Ludbregu. Opis konzervatorsko-restauratorskih radova na oltaru crkve Sv. Kuzme i Damjana donosi članak Dane Buljan Cyprin, a o konzervatorskim i restauratorskim radovima na bočnom oltaru Sv. Josipa iz župne crkve Presvetog Trojstva u Legradu pišu Zvezdana Jembrih i Andrej Aranicki. Rad Venije Bobnjarić-Vučković, djelatnice Restauratorskog centra Ludbreg pod naslovom Pregled konzervatorsko-restauratorskih radova u restauratorskom centru Ludbreg 1994. - 2009., napisan je u svrhu obilježavanja 15 godina njegovog djelovanja na polju čuvanja i obnove hrvatske kulturne baštine, kako to kaže autorica. Za razliku od dosadašnjih konzervatorsko-restauratorskih radova, sljedeći je zapravo konzervatorska studija autora Velimira Ivezića; Retabl Sv. Katarine iz kapele Sv. Vida iz Sokolovca kraj Koprivnice. I na kraju o Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima zidnog oslika u unutrašnjosti kuće Malančić u Koprivnici piše Branimir Rašpica iz Hrvatskog restauratorskog zavoda, Zagreb.

Sljedeća, također već uvriježena skupina Hrvatska naivna umjetnost / Hlebinska slikarska škola zastupljena je značajnim brojem radova. I u ovom broju Podravskog zbornika, sada se već

može reći i stalni njegov suradnik, Vladimir Crnković ponovno upoznaje čitateljstvo s još jednim povratom umjetničke baštine. Ovaj puta radi se o antologijskoj slici Dragana Gažija Žetva u šumi, koja je otkupljena od Galerije St. Etienne u New Yorku i nakon 40 godina izbivanja, pristigla je u Hrvatski muzej naivne umjetnosti. Drugi rad istog autora donosi Fragmente za portret Raymonda Warniera : ili slike zagrebačke umjetničke scene dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća. Izložbe, katalogi i izlagači Galerije naivne umjetnosti Hlebine 1968.-2008., rad je Draženke Jalšić Ernečić u kojemu autorica daje pregled izložbi navedenog razdoblja, održanih u Galeriji Hlebine kao i popis kataloga koji su ih pratili, a dio su bogate izdavačke djelatnosti Muzeja grada Koprivnice. O koprivničkoj kulturno turističkoj manifestaciji Podravski motivi piše Ivan Večenaj, a Vesna Kusin u tekstu preuzetom iz Vjesnika, br. 21 (25. 05.2009) Kokoš ili jaje? komentira uskrsno jaje »uradak anonimnih amatera« postavljeno na Markovom trgu u Zagrebu. Na 80. obljetnicu Udruženja umjetnika »Zemlja« podsjetili su Draženka Jalšić Ernečić i Dražen Ernečić pretiskom Programa, kataloga I. izložbe Udruženja 1929. i kritičkog prikaza prve izložbe »Zemlje« objavljenog u Hrvatskoj reviji II, br. 12 (1929), 720-725.

U prilogu koji govori o vizualizaciji đurđevačke pučke legende piše Zdravko Šabarić pod naslovom Legenda o Picokima - inspiracija i likovni izazov.

Naredna tematska cjelina Povijest i kulturna povijest započinje tekstom vezanim uz 130. obljetnicu smrti podravskog ilirca Ferde Rusana u kojemu autor Martin Mihaldinec daje prikaz života i rada ove poznate osobe. Slijedi jedna đurđevačka tema. Vladimir Miholek piše o gradnji župne crkve Sv. Jurja u Đurđevcu u povodu 80. godišnjice njenog posvećenja, a suradnica Podravskog zbornika, od samog početka njegovog izlaženja, Mira Kolar Dimitrijević javlja se opsežnim radom pod naslovom Podravske ciglane do 1945. godine s posebnim osvrtom na novigradsku ciglanu. Martirij Pavleka Miškine potpisuje autor Vladimir Fučijaš. Slijede dva koprivnička priloga. Prvi je Klepsidra Pavla Gažija u kojemu je autor priču o Podravki prije nekih 50tak godina prepustio ispričati nekolicini bivših Podravkaša. Drugi pak donosi nastavak, odnosno drugi dio Sjećanja na koprivničke brijače i frizere Josipa Merića. I na kraju dva rada vezana uz djelatnost društava u Đurđevcu. O NK. Graničaru Đurđevac piše Anto Lončarić podsjećajući na 90. godišnjicu osnutka (1919.-2009), a Kristina Benko Markovica predstavlja KUD »Petar Preradović« Đurđevac.

Muzeografija je zastupljena s dva rada. O mladim volonterima Hrvatske matice iseljenika koji su boravili u Koprivnici od 19. srpnja do 8. kolovoza i marljivo radili na zaštiti pokretne kulturne baštine kao i na drugim objektima Grada Koprivnice i koprivničke Podravine piše Marija Mesarić u radu ECO HERITAGE TASK FORCE u koprivničkoj Podravini. Edita Janković Hapavel predstavlja tlocrt tvornice opeka u Gjurgjevcu izrađen u Grazu 1899. godine, darovan muzejsko-galerijskoj jedinici Centra za kulturu.

O probnim arheološkim istraživanjima u Virju tijekom proljeća 2009. provedenim kod župne crkve Sv. Martina piše arheolog Muzeja grada Koprivnice Robert Čimin, kao i o slučajnim arheološkim nalazima kod kuće Malančec 1997. godine

Prirodoslovlje je zastupljeno s tri priloga. U prvom prilogu Mladen Matica iz Upravnog odjela za prostorno uređenje, gradnju i zaštitu okoliša Koprivničko-križevačke županije, predstavlja *ekološku mrežu Europske Unije koja obuhvaća područja važna za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova* Natura 2000 u Podravini, mjere provođenja u Hrvatskoj, te predložena područja Natura 2000 u Podravini, dok Ana List, također iz Upravnog odjela predstavlja drugi aspekt iste teme pod naslovom Natura 2000 u kontekstu provođenja postupaka ocjene prihvatljivosti planova i zahvata za prirodu Podravine. Sljedeći prilog donosi drugi dio prošlogodišnjeg rada Zvonimira Ištvana Grofovija Repaš u Prekodravlju (II.) u kojemu autor opisuje gospodarsku jedinicu Repaš - Gabajeva Greda.

Knjižničarstvo je zastupljeno prilogom Božice Anić u kojemu autorica pod naslovom Koprivničke novine u zavičajnoj zbirci Muzej grada Koprivnice (I.) predstavlja zbirku, njen nastanak i razvoj te opisuje mjere zaštite i očuvanja ove vrijedne zbirke.

Književnost kao posljednja cjelina koja je najčešće zastupljena studijama, kritičkim osvrtima, esejima, književnim prilogima zavičajnih autora u ovom broju Podravskog zbornika donosi svega tri priloga. Prvi je pripovijetka Vladimira Milaka Lunjo. U drugom, dugogodišnji suradnik Zbornika Zdravko Seleš, donosi prilog Zvezde Frana Galovića, nastao, kako kaže autor od *bilježaka ... jer su nastajući u različitim trenucima, različito a opet slično prilazile Franovim djelima i pitanjima vezanim uz njih*. Izborom pjesama iz zbirke Propjevale slike / Naiviku sliku uz haiku Paje Kanižaja, popraćenih slikama Ivana Generalića, Mirka Viriusa, Mije Kovačića, Lackovića Croate i Martina Meheka, završava zadnja rubrika ovogodišnjeg Podravskog zbornika.

I na kraju pjesma Ivana Peterlina iz zbirke »Samo slutnja« posvećena Ivanu Šitumu (Koprivnica, 1949. - 2009.) suradniku Muzeja grada Koprivnice i dugogodišnjem članu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« prema izboru Dražena Ernečića i Josipe Strmečki.

Božica Anić

EKONOMSKA I EKOISTORIJA - ČASOPIS ZA GOSPODARSKU I POVIJEST OKOLIŠA, VOLUMEN V., BROJ 5, ZAGREB, 2009. STR 1-274, ISSN 1845-5867

Znanstveni godišnjak *Ekonomska i ekohistorija* svom petom broju prikazuje temu *Lovi i ljudi*. Zanimljivost ovog časopisa i odvažnost uredništva da okupi različite stručnjake iz različitih znanstvenih područja i zajednički obrade zadanu temu broja, zasigurno vrijedi pažnje brojnih čitatelja različitih akademskih usmjerenja i profila. Time čitatelj dobiva mozaik tekstova i mišljenja, u ovom slučaju, šumara, povjesničara, filozofa, povjesničara umjetnosti. Također takav pristup ponekad razbija predrasude i probija neke nove suradnje za dobrobit obrađivane teme.

Sadržaj ovog broja podijeljen je na tekstove: teme broja, članke, prikaze knjiga i znanstveni skupovi.

U tematskom dijelu časopisa prvi je članak grupe autora sa *Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* K. Krapinca, M. Grubešića, K. Tomljanovića i I. Kovača pod naslovom »Uloga lovačkih izložbi te njihov značaj u valorizaciji stupnja razvijenosti lovstva pojedine zemlje s posebnim osvrtom na Hrvatsku«. U radu je načinjena analiza sadržaja lovačkih izložbi koje su se održavale od kraja 19. stoljeća do danas. Jednako tako autori ističu da održivo gospodarenje divljim životinjama ne dovodi do pada brojnosti vrsta koje se izlovljavaju, već naprotiv dolazi do tzv. masovne proizvodnje trofejne divljači. Rad sadrži 9 tablica i 10 grafikona. Iz zaključka može se između ostalog zaključiti - iako je po površini mala zemlja, Hrvatska u lovnoj ponudi ima gotovo svu europsku autohtonu krupnu divljač.

Drugi članak »Lov i plemstvo u Hrvatskoj i Slavoniji« potpisuju autorice Mira Kolar-Dimitrijević i Elizabeta Wagner. Rad temeljito opisuje lov (i lovstvo) devetnaestog i dvadesetog stoljeća kao zabavu društvene i političke elite, koja se obavlja izvan očiju javnosti. Jednako tako, kroz izvore kojima su se služile autorice, može se iščitati staleški odnosi, političke promjene u regiji i njihov odraz na položaj lovstva i lova na našim prostorima. Na kraju su slikovni prikazi jelena izvezenog na svili i crteži životinja grofa S. Erdodyja iz 1905. godine.

Slijedi rad Tomislava Krznara »Utjecaj lova na razvoj čovjeka«. Rad sadrži 3 tablice i podijeljen je na poglavlja: *Uvod, Na razmeđu disciplina, O lovu i lovstvu, Shema razvoja čovjeka, Budućnost lova i Zaključak*. Središnja dimenzija rada je prikazati utjecaj lova na razvoj čovjeka. Lov

je imao najveći utjecaj na biološki razvoj čovjeka, osobito u području anatomije - kako ističe autor. Povećanje lovine čovjek je dolazio u posjed veće količine energetski vrjednije hrane, što mu je opet omogućilo veći stupanj okolišne prilagodljivosti a sve zajedno rezultiralo povećanjem populacije. Lov je shvaćen kao sredstvo koje je čovjeku omogućilo uspon na evolucijskoj ljestvici i stavilo ga u tehnološkom smislu iznad prirode. Time je ujedno i postao sredstvo destrukcije prirode.

Slijedi članak »Lov i ribolov u starom Egiptu« autora Mladena Tomorada sa *Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Autor u ovom članku daje pregled povijesti lova i ribolova u starom Egiptu od preddinastijskog razdoblja do kraja faraonskog perioda (oko 5000. g. pr. Kr. - 30. g. pr. Kr.). Obradeni svi aspekti lova i ribolova od preddinastijskih lovaca koji love iz potrebe za hranom do preobrazbe lova u zabavu viših društvenih slojeva. U sklopu pregleda analizira se lov i ribolov kao sastavni dio svakodnevnog života drevnih Egipćana, daje pregled životinja koje se najčešće love, razna oružja koja se koriste prilikom lova te korištenje mesa životinja u prehrani. Rad se temelji na originalnim staroegipatskim slikovnim i pisanim izvorima. Članak je opremljen brojnim slikovnim prikazima.

Peti rad ovog izdanja časopisa je rad naslova »Urbarialni zapisi o lovstvu na območju med Savo in Sutlo v prvi polovici 17.stoletja« autora Dejana Zadavecica sa *Odelka za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani*. Bez obzira na možebitnu jezičnu barijeru koja čitatelja može u prvi mah odvratiti od čitanja, jer je tekst pisan slovenskim jezikom, ipak iz članka može se iščitati zanimljive podatke o povijesti lova i uredbama na području Save i Sutle u prvoj polovici 17. stoljeća. Članak je opremljen kartografskim priložima na kojima se vidi obrađeno područje i lovni reviri tog vremena.

»Hrvatska seljačka lovačka društva i organizacija lova u drugoj polovici 30-ih godina 20. stoljeća u Hrvatskoj«, članak autora Ivica Šute sa *Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Ovaj članak u širokom rasponu mnogostruke djelatnosti organiziranja i podizanja životnog standarda seljaka tog vremena sagledava pogled na lov i organizaciju lovstva u Hrvatskoj. Autor navodi da u tom vremenu postaje vidljivo, kako lov se može razviti u važnu gospodarsku granu, te *Gospodarska Sloga* - ekonomska organizacija Hrvatske seljačke stranke želji organizacijom seljačkih lovačkih društava preuzeti lov u svoje ruke. U članku se također analizira i problem krivolova koji je sprečavao napredak lovstva u to vrijeme u Hrvatskoj.

Ovim člankom završava cjelina tema broja lov i ljudi i počinje dio članci. Na prvom mjestu je članak autorice Mirele Skukan Altić sa *Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar«*. Rad nosi naslov »Utjecaj rijeke Kupe na lokaciju i urbani razvoj vojnog Siska«. U prvoj rečenici uvoda autorica ističe kako su svi gradovi neraskidivo vezani sa svojim vodotocima koji sudbinski utječu na njih, razvoj tako i na njihov svakodnevni život stanovnika. U tom složenom odnosu grada i rijeke slučaj Vojnog Siska je posve izuzetan. U ovom radu temeljem kartografskih i drugih arhivskih izvora autorica analizira utjecaj rijeke kupe na nastanak vojnog Siska. Komparativnom analizom kartografskih prikaza iz više godina u 18. stoljeću praćeni su pripremni radovi na planskom osnutku Vojnog Siska, te radovi na njegovom podizanju prema unaprijed utvrđenim projektima. Autorica prema navedenim izvorima dokazuje vidljiv utjecaj rijeke kupe kako na makrolokaciju tako i mikrolokaciju samog naselja, što sve zajednički se reflektira na urbanu strukturu i funkcionalnost.

Drugi članak u drugom poglavlju naslova »Privatni projekti isušivanja i melioracije tla u Dalmaciji i Istri od ranog novog vijeka do dvadesetog stoljeća« autorice dr. sc. Dubravke Mlinarić sa *Instituta za migracije i narodnosti*. Ovaj rad je usporedba dva privatna projekta melioracije močvarnih terena i njihovo mjesto u procesu mijenjanja čovjekova odnosa prema prirodi kroz tri stoljeća. Prvi pokušaj isušivanja *Vranskog blata* na feudalnom posjedu obitelji Borelli u Ravnim

kotarima, drugi isušivanje močvarnog brijunskog posjeda industrijalca Paula Kupelwiesera početkom 20. stoljeća. Članak je popraćen sa tri karte, tri slike i jednom tablicom koje dodatno oplemenjuju tekst.

Zadnji članak naslovljen »O požarima i urbanom okolišu slobodnih kraljevskih gradova Hrvatsko-slavonskog kraljevstva u ranom novom vijeku (Varaždin, Križevci, Koprivnica, Zagreb)«, autora Hrvoje Petrića iz *Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*. Članak je zanimljivo tehnički koncipiran, tako da je jedan stupac pisan hrvatskim, a u drugom stupcu je prijevod na engleski jezik. Problematika vezanosti požara i urbanog okoliša na prostoru Hrvatsko-slavonskog kraljevstva tijekom ranog novog vijeka je slabo istražena, pa je ovo dobar prilog poznavanju te tematike. U članku je opisana slika života, način gradnje tog vremena, Zageba, Varaždina, Križevaca, Koprivnice.

»Zaštita okoliša u stavovima i ponašanju studenata Koprivničko-križevačke županije« stručni je rad autorica Sandre Kantar, Kristine Svržnjak i Olge Razum sa *Visokog gospodarskog učilišta u Križevcima*. U radu se prezentiraju podaci dobiveni preliminarnim istraživanjima na prigodnom uzorku studentske populacije u *Koprivničko-križevačkoj županije* na temu zaštita okoliša. Studenti *Visokog gospodarskog učilišta u Križevcima* su senzibilizirani za temu zaštite okoliša u odnosu na studente *Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* - studijskog centra u Koprivnici, ali ukupno gledajući, njihov svakodnevni angažman u zbrinjavanju otpada nije zabrinjavajući. Samo pet posto studenata je aktivno u nevladinim organizacijama za zaštitu okoliša u županiji.

Slijedi članak »Bibliografija ekohistorije i ekonomske povijesti grada Varaždina i njegove okoliće« autora Ivana Obadića sa *Zavoda za znanstveni rad HAZU* Varaždina. U ovom radu autor predstavlja bibliografiju radova o ekohistoriji i ekonomskoj povijesti grada Varaždina i njegove okoliće. U kratkom uvodnom tekstu ukratko se iznosi cilj ovog rada, statistička analiza prikupljene građe i nekoliko natuknica o objavljenim izvorima, te metodologija pri sastavljanju popisa radova.

Na kraju petog broja časopisa mogu se pročitati brojni prikazi knjiga. Prikaz knjige *Općina Đelekovec, povijesno-zemljopisna monografija*, autorâ: Dragutin Feletar, Hrvoje Petrić, Radovan Kranjčev, Mladen Levak, Mijo Petrić, Ivan Zvijerac napisala je Mira Kolar-Dimitrijević (Izdavači Meridijani i Općina Đelekovec, 2008.str. 1-445.) Ista autorica također je napisala prikaz knjige *Općina i župa Donja Dubrava, povijesno geografska monografija*, autorâ Zvonimir Bartolić, Dragutin Feletar, Petar Feletar, Vladimir Horvat, Ladislav Kranjec, Hrvoje Petrić, (Izdavači: Meridijani i Općina Donja Dubrava, 2007.) Tomislava Krznar napisao je prikaze knjiga Tomislava Markusa *Ekologija i antiokologija. Kasna tehnička civilizacija i mogućnosti radikalnog ekologizma*, (Izdavači Hrvatsko sociološko društvo - Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.) i *Dubinska Ekologija i suvremena ekološka kriza. Jedan bioekološki pregled*, (Izdavači Hrvatsko sociološko društvo - Institut za društvena istraživanja - Zavod za sociologiju odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2006.) Prikaz knjige Dr. László Gulyás *The destiny of two regions- Upland(Felvidék) and Vojvodina (Vajdaság) - from the Austro-Hungarian Monarchy until today* (Dr. Gulyás László: *Két régió - Felvidék és Vajdaság - sorsa az Osztták-Magyar Monarchiától napjainkig- Hazai Térségfejleszt Rt.Hn.*) na engleskom jeziku napisao je Bali Lóránt (Izdavač knjige: Hungarian Regional Development Public Company, Sine loco [S.I.]. 2005. pp.233.) Goran Mihelčić napisao je prikaz knjige Jareda Diamonda *Slom: Kako se društva odlučuju za propast ili uspjeh* (prevela Mira Gregov, izdavač Algoritam, Zagreb, studeni 2008.)

U ovom broju *Ekonomske i ekohistorije* možemo čitati i prikaze brojeva časopisa i to: prikaz časopisa *Podravina. Časopis za multidisciplinarna istraživanja*, (odg. urednik Dragutin Feletar, urednik Hrvoje Petrić, vol. 7, 2008.,br.13, str. 1-248) napisao je Mario Kolar, dok je broj časopisa

Podravina. Časopis za multidisciplinarna istraživanja, br. 14, vol. VII, (Meridijani, Koprivnica, prosinac, 2008.) napisao Silvije Jerčinović.

Od prikaza knjiga možemo još čitati prikaz knjige: Franjo Emanuel Hoško *Zapadnohrvatske povijesne teme*, (Izdavač Povijesno društvo Rijeka, Rijeka 2009., str. 466.) kojeg je napisao mr. sc. Danijel Patafta, ofm, dok je Nenad Vajzović napisao prikaz knjige: Zlata Živaković-Kerže, *Voda i grad, povijest vodoopskrbe grada Osijeka*, (Izdavači: Vodovod Osijek, d.o.o., Hrvatski institut za povijest- podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u Slavanskom Brodu, Osijek 2007., 199 str.). Na kraju rubrike prikaza možemo čitati prikaz knjige Božene Vranješ-Šoljan, *Stanovništvo Banske Hrvatske, demografska slika Banske Hrvatske u kontekstu društveno - povijesnih promjena od 1850. do 1910. godine*, (Izdavač Educa, Zagreb, 2009., 301 str.) kojeg je napisao Hrvoje Petrić.

Na kraju časopisa napravljen i prikaz znanstvenih skupova: *Razmišljanja o 3. kongresu Hrvatskih povjesničara, Supetar, 1.-4. listopada 2008. godine* prikaz sastavio prof. dr. Ludwig Steindorff. Slijedi prikaz znanstvenog skupa *Molve - ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju Molve, 27. rujna 2008.* Kojeg je napisao Mario Kolar. Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Gospodarska povijest Koprivnice i Podravine, Koprivnica, 13. prosinca 2008. godine* napisao je Hrvoje Petrić.

Na kraju, *Ekonomska i ekohistorija - časopis za gospodarsku i povijest okoliša*, Volumen V., broj 5, lijepo je zaokružena zbirka radova sa različitih pogleda na temu lov i ljudi nadopunjena sa temama koji daju značajan prilog znanosti i mogu biti temelj za neka druga istraživanja.

Marko Ožura

GRUPA AUTORA: 350 GODINA FRANJEVACA U ČAKOVCU, ZBORNİK RADOVA SA ZNANSTVENOGA SKUPA, FRANJEVAČKI SAMOSTAN, ČAKOVEC 2010., 502 STR.

U Čakovcu je 20. i 21. veljače 2009. održan znanstveni skup o djelovanju franjevacu u Čakovcu, a u povodu 350. obljetnice kako je Nikola Zrinski doveo fratre toga reda u svoje međimursko sjedište. Početkom ove godine tiskan je i zbornik radova s toga skupa, te je tako nastala obimna monografija, jedna od najvrijednijih u povijesti kraja između Mure i Drave. Uz čakovečki Franjevački samostan, sunakladnik knjige je i Ogranak Matice hrvatske Čakovec, a glavni urednik knjige je prof. dr. sc. Stjepan Hranjec. Najzaslužniji za izlazak ove divot-knjige je gvardijan franjevačkog samostana u Čakovcu fra Stanko Belobrajdić.

U monografiju su uvrštena 32 članka, a njihov sadržaj je koncipiran tako da su praktički obrađeni svi segmenti povijesti samostana i djelovanja franjevacu u Čakovcu. Građa je podijeljena u tri velika poglavlja: 1. Društveno-političke i crkvene prilike u Hrvatskoj u vrijeme osnivanja samostana, 2. Samostan kao gradbeni i kulturni objekt, te 3. Vjerska i društvena uloga franjevacu.

U prvom poglavlju su uvrštena četiri referata. Mr. sc. Vladimir Kalšan piše o Zrinskim i dolasku franjevacu u Čakovec, s posebnim osvrtom na ulogu Nikole i Adama Zrinskog. Prof. dr. sc. Pejo Čošković piše o franjevačkoj obnovi u sjevernoj Hrvatskoj u prvoj polovici 17. stoljeća i važnosti samostana u Čakovcu pri stvaranju Provincije Sv. Ladislava. Akademik Ante Sekulić obradio je temu o prožimanju djelovanja pavlina i franjevacu u Međimurju, a prof. dr. sc. Pavao Knezović temu »Opiranje pavlina dolasku franjevacu u Čakovec«.

U drugom poglavlju razrađeno je 16 tema, koje izravno govore o samostanu kao spomeniku kulture. Ivan Puzak piše o povijesti gradnje samostana, o dosadašnjim obnovama samostana i

crkve, te o samostanu i crkvi kao važnom elementu u urbanističkoj koncepciji Čakovca. Dr. sc. Mirjana Repanić-Braun prikazala je franjevačke slike u samostanu Sv. Nikole u Čakovcu, a Vesna Paskutini Juraga piše o crkvenom posudu čakovečkog Franjevačkog samostana. Vesna Šimičić prikazala je Skulpture crkve Sv. Nikole Apostola u Čakovcu na kojima je Hrvatski restauratorski zavod izveo konzervatorsko-restauratorske radove. Iva Golenko obradila je barokno slikarstvo u samostanu i crkvi, a dr. sc. Doris Baričević unutrašnje uređenje franjevačke crkve, te je dala stručnu analizu drvenog baroknog inventara crkve. Fra Vatroslav Frkin autor je članka o knjižnici Franjevačkog samostana u Čakovcu, dok Ivan Pranjić daje popis umjetnina u monografiji Čakovec i franjevci fra Paškala Cvekana. Dr. sc. Ivan Jurišić prikazao je franjevačko školstvo kontinentalne Hrvatske, s osvrtom na filozofsko učilište, učilište moralnog bogoslovlja i učilište govorničtva u čakovečkom samostanu do 1783. godine. Konačno, mr. sc. Daniel Patafta piše o filozofskim, teološkim i drugim rukopisima u knjižnici čakovečkog Franjevačkog samostana, te prof. dr. sc. Emanuel Hoško o priručniku crkvene povijesti Sabina Sekovanića.

U trećem poglavlju je 16 članaka. Prof. dr. sc. Juraj Kolarić prikazao je جوزefinsku preuredbu župa u Zagrebačkoj biskupiji i osnivanje župe u Čakovcu, a mr. sc. Damir Bobovec obradio je kanonske vizitacije kao izvor za povijest Franjevačkog samostana u Čakovcu. Objavljen je i rukopis prof. dr. sc. Zvonimira Bartolića o Petrovom hrvatskom prepjevu »Adrianskoga mora sirena«, te članak o djelu Zrcalo duše fratra Abrahama Zelenića. Stjepan Damiš napisao je članak o ustrojstvu župe po crkvenim objektima, a Ana Čurila o pastoralnom djelovanju franjevacu prije uspostave župe u Čakovcu. Ljubica Posavec donosi temu o franjevcima i franjevačkom svjetovnom redu kroz 350 godina, a prof. dr. sc. Stjepan Hranjec piše o ulozi franjevacu u razvoju školstva u Čakovcu.

Vladimir Kapun prikazao je razvoj i značenje franjevačke rezidencije u Raskrižju, dok Branimir Bunjac donosi temu o samostanu i Međimurju u sjeni totalitarizma (1941.-1947.). Fra Petar Antun Kinderić piše o orguljašima i kantorima koji su djelovali u samostanu, a mr. sc. Kristina Rimani o skladatelju fra Fortunatu Pintariću i Hrvatskom narodnom preporodu. Mr. sc. Ivan Zvonar javio se s temom »Cantuale patris Aloysii Posavec 1816.«, dok dr. sc. Alojz Jembrih piše o hrvatskoj kajkavskoj književnosti u doba Zrinskih. Na kraju je uvršten članak fra Vinka Škafara o franjevačkim svećenicima iz Prekmurja, članovima hrvatskih i mađarskih provincija.

U prilogama, na kraju knjige objavljeni su i zanimljivi dokumenti: zapisnici Biskupskog vijeća o dolasku franjevacu u Čakovec, zapisnici kanonskih vizitacija o župi Mihovljan i Čakovec, te katalog izložbe »Likovna i kulturna baština čakovečkih franjevacu«.

Dragutin Feletar

GRUPA AUTORA: UTVRDA ČANJEVO - ISTRAŽIVANJA 2003.-2007., OPĆINA VISOKO, VISOKO 2008., 302 STR.

Božo Biškupić, ministar kulture, u predgovoru je zapisao da je ova »knjiga posvećena petogodišnjim zaštitnim radovima na utvrđi Čanjevo, te svjedoči o tome kako je moguće postići izvanredne rezultate kada se nađe razumijevanje na svim razinama koje su u mogućnosti pridonijeti našem zajedničkom cilju, očuvanju kulturne baštine. Također, u ovoj knjizi je prikazan izvanredan značaj ove zapravo razmjerno male utvrde, pa nam ona tako daje dublji i širi pogled na sve ono što se dosad skrivalo iza njenih urušenih kamenih bedema«.

Utvrdi Čanjevo nalazi se na južnim obroncima horsta Kalnika, južno od Brezničkog Huma, u općini Visoko. Ova je utvrda bila važna u kasnom srednjem i ranom novom vijeku, ali je kasnije

napuštena. Do danas su ostali samo minimalni ostaci kamenih zidina. Građevina se vremenom urušila, pa je najveći dio tvrđave pokrila zemlja. Nastojanjem općine Visoko, Ministarstva kulture, te drugih čimbenika, mlada ekipa stručnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba izvršila je od 2003. do 2007. opsežne arheološke i istraživačke radove, a pristupilo se i djelomičnoj restauraciji utvrde. Postignuti su izvanredni rezultati, koji su zanimljivi za cijelu hrvatsku arheologiju i povijest.

Zato je napisana i izdana o ovim radovima opsežna i vrsno uređena monografija. Tekstove prati bogata ilustracijska građa - osim fotografija s terena, tu su i brojni crteži nalaza. U monografiji je objavljeno ukupno više od 300 fotografija i crteža. Izvrstan predgovor knjizi napisao je Anđelko Stričak, tadašnji načelnik općine Visoko. Recenzenti knjige su vrsni hrvatski znanstvenici - dr. sc. Ivan Mirnik i dr. sc. Zorislav Horvat.

Istraživanja i restauratorski radovi na utvrđi Čanjevo dosad su provedeni u šest kampanja. O njima temeljito piše urednik knjige mr. sc. Luka Bekić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Zanimljivu i dosad najkompletniju i najdokumentiraniju povijest utvrde Čanjevo napisala je Janja Sekula. Ostale teme u knjizi odnose se na pojedine vrste arheoloških nalaza. O zidinama i njihovoj obnovi, te drugim nepokretnim arheološkim nalazima piše Robert Čimin. Slijedi razrada papovijesnih keramičkih nalaza, a opisao ih je Želimir Brnić.

O kamenim izrađevinama s utvrde Čanjevo, koje su raznovrsnije nego se to očekivalo, piše Darko Komšo. Tijekom arheoloških istraživanja nađen je i veći broj koštanih izrađevina, a prikazao ih je Josip Višnjić. Osobito su bogati i raznovrsno ukrašeno nalazi keramike, od prapovijesti do srednjega vijeka - o njima piše Robert Čimin. U knjizi su posebno obrađene kamene lule, a o njima piše Luka Bekić. Brojne metalne nalaze, s velikim brojem tabli crteža, obradio je Robert Čimin. Pronađen je i veći broj novca, a o numiznatičkim nalazima piše Luka Bekić. Konačno, ostale raznovrsne nalaze s utvrde Čanjevo prikazao je Robert Čimin. Izvršena je i arheološka analiza kostiju iskopanih na utvrđi Čanjevo, a izvršili su je i opisali Tajana Trbojević Vukičević i Ana Stilinović. Dio pronađenog materijala, osobito keramike, konzervatorski i restauratorski je obrađen, a rezultate je prikazao Mladen Mustaček. Na kraju je data i rekonstrukcija odjevnih predmeta i opreme s kraja 16. stoljeća na primjeru utvrde Čanjevo, a opisala ju je Vesna Zmaić. Knjiga završava kraćim zaključcima i dosta obimnim popisom literature.

Arheološka monografija o utvrđi Čanjevo primjer je temeljite i metodološki i grafički suvremene obrade jedne srednjovjekovne utvrde u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U stvari, to je prva tako sveobuhvatna monografija iz ovog dijela Hrvatske, te može poslužiti kao primjer kako bi takva istraživanja i publiciranje valjalo obaviti i za druge utvrde ovoga kraja, a pogotovo one koje su imale još veće značenje u povijesti hrvatskoga naroda.

Dragutin Feletar

GEZA PALFFY: POVIJEST MAĐARSKE, UGARSKA NA GRANICI DVAJU IMPERIJA (1526.-1711.), MERIDIJANI, SAMOBOR 2010., 296 STR.

Na poticaj Izdavačke kuće Meridijani, mađarski povjesničar mlade generacije dr. sc. Geza Palffy, iz Mađarske akademije znanosti u Budimpešti, napisao je pregled povijesti Mađarske od Mohačke bitke 1526. do mira u Szatmaru 1711. godine. Dakle, ova knjiga nije prijevod već objavljenog djela iz Mađarske, nego je posebno napisan za potrebe hrvatske javnosti i historiografije. Knjiga je i valjano opremljena ilustracijama, a pogotovo izvrsnim povijesnim kartama. Priložena je i bogata literatura i izvori.

Nova knjiga o povijesti Mađarske u 16. i 17. stoljeću vrlo je važan prinos boljem razumijevanju povijesnih procesa koji su se zbivali u Ugarskom kraljevstvu u vrlo osjetljivo vrijeme osvajanja i borbi s Osmalijama. Ta borba za opstanak, za očuvanje slobodnih zapadnih krajeva Ugarske i Hrvatske (*reliquiae reliquiarum*) tada je značila još jače i sveobuhvatnije zajedništvo dvaju naroda. Zato se tadašnja ugarska i hrvatska povijest usko isprepliću, a u tim povijesnim procesima osobito važnu ulogu odigrali su članovi obitelji Zrinskih i Frankopana, kao i druge najvažnije hrvatske i ugarske velikaške glave. Iz tih razloga ova knjiga ima osobito značenje, jer iz nje možemo sagledati i dio hrvatske povijesti - dakako iz kuta mađarske historiografije. Stoga će nam knjiga Geze Palfyja biti od velike pomoći u budućim (možda objektivnijim) istraživanjima i hrvatske povijesti tih dvaju napaćenih stoljeća.

Osmanlije su se u svojim osvajanjima zabili kao klin u srce Ugarske - osvojili su široki pojas na jugu, od Kaniže do Temišvara, pa na sjever sve do Budima i Vaca. Kao svoj vazalni prostor pokorili su i veliko područje južnih Karpata. Stoga Ugarska u 16. i 17. stoljeću funkcionira u tri države - Ugarsko kraljevstvo na zapadu i sjeveru (današnja južna Slovačka), Turska Ugarska u sredini i Kneževina Erdelj na istoku. Kroz cijelu knjigu Palfy vrlo uvjerljivo i analitički prikazuje stanje i razvoj svih tih dijelova Ugarske. Povijesne procese obrađuje analitički i problemski, izvlačeći logične zaključke i ocjene. Njegova je metodologija u skladu sa suvremenim stremljenjima u mađarskoj i europskoj historiografiji (takav pristup neki jednostavno nazivaju ekohistorijom).

Građu je podijelio na dva velika poglavlja: 1. Ugarska nakon Mohača: stoljeće traženja puta (1526.-1606.), te 2. Propast i obnova: dva lica 17. stoljeća (1606.-1711.). Analizu počinje političkim i vojno-strateškim prilikama i promjenama, nastavlja razradom relevantnih odnosa u tadašnjem mađarskom društvu, osobito u gospodarstvu, te završava s prikazom događanja na području kulture i umjetnosti. U sve razrade usporedo uključuje i prilike u Slavoniji (Hrvatskoj), suptilno analizirajući prožimanje hrvatsko-mađarskih odnosa. Možda se u svim njegovim ocjenama (pa i nekim faktima) neće složiti hrvatski historiografi, ali je svakako dobro da se vidi i mađarski pogled na te važne povijesne događaje.

Razradu prvo velikog poglavlja najbolje ćemo uočiti ako citiramo karakteristične naslove podpoglavlja: 1. Na granici dvaju imperija, 2. Putovi Turaka prema Beču: Osmanlije u Ugarskoj, 3. Trnoviti ugarski odnosi s Bečom: Habsburgovci i ugarski staleži, 4. Put prema Carigradu: država Ivana Zapolje i njegova sina, 5. Na suženom putu: kneževina Erdelj, 6. Ugarsko društvo: traženje izlaza nakon Mohača, 7. Ugarski gospodarski putovi u Europu, 8. Traganje za domovinom: etničke i demografske promjene, 9. Graženje vjere: promjenjivi vjerski odnosi u Ugarskoj, 10. Humanizam i renesansa: zlatno doba umjetnosti, 11. Uzaludno traženje izlaza: Petnaestogodišnji rat (Dugi rat).

Događanja i prilike u Ugarskoj u 17. stoljeću još su kompliciranije i bremenitije. Stoga Palfy još temeljitije secira upravo političke, nacionalne, vjerske i pogotovo gospodarske odnose i procese. Podpoglavlja druge velike cjeline su slijedeća: 1. Mir ili građanski rat - na granici dvaju imperija?, 2. Novi osmanski ratni pohodi prema starom cilju, 3. Jačanje staleža - raskid s dvorom, 4. Ustanak radi samostalnosti - procvat pa propast Erdelja, 5. Militarizacija i samoorganiziranje: uništeno društvo, 6. Gospodarsko nazadovanje i prestrukturiranje, 7. Ratna pustošenja i demografske prilike, 8. Obnova katolicizma - rastegnuti vjerski rat, 9. Pola stoljeća kulturnog razvoja - pola stoljeća ratne krize, 10. Oslobođena, ali razrušena zemlja: novi petnaestogodišnji rat, 11. Pokret neovisnosti, građanski rat - davno očekivani preporod.

Za lakše razumijevanje i uočavanje najvažnijih događaja u tadašnjoj ugarskoj zbilji, dobar je i važan još jedan naslov: Kronologija (1526.-1711.). Predgovor i pogovor knjizi napisali su redaktori, naši mladi istaknuti hrvatski povjesničari dr. sc. Željko Holjevac i dr. sc. Hrvoje Petrić. Odgo-

vorni urednik je prof. dr. sc. Dragutin Feletar, a ova je knjiga izašla kao 57. po redu u Meridijanovoj biblioteci Historia Croatica.

Petar Feletar

ANĐELA HORVAT: SPOMENICI ARHITEKTURE I LIKOVNIH UMJETNOSTI U MEĐUMURJU, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC 2010., 304 STR.

U svojem bogatom nakladnom programu Matica hrvatska u Čakovcu ostvarila je još jedan kulturološki pothvat - izdala je kultnu knjigu o povijesti kraja između Mure i Drave »Spomenici arhitekture i likovnih umjetnosti u Međumurju« prof. dr. sc. Anđele Horvat. Ta disertacija A. Horvat prvi put je tiskana 1956. godine i svojom temeljitošću i obiljem podataka izvršila je bitan utjecaj na daljnja istraživanja povijesti i spomeničke baštine Međimurja u zadnjih pola stoljeća. Ovaj reprint sada će učiniti djelo A. Horvat dostupnim i najmlađim povjesničarima i povjesničarima umjetnosti.

U uvodu knjige, prof. dr. sc. Stjepan Hranjec, urednik, piše da je ovo djelo »nedvojbeno dosad najsustavniji rad u prikazu i interpretaciji svjetovne i sakralne arhitekture i djela likovne umjetnosti u hrvatskom cvjetnjaku, djelo koje znanstvenim pristupom predstavlja izuzetan doprinos povijesti umjetnosti Međimurja«. U predgovoru knjige ukratko je životni put dr. sc. Anđele Horvat (1904.-1986.) prikazala dr. sc. Mirjana Repanić-Braun.

Reprint je tiskan sustavom skeniranja, tako da u ponovnom izdanju nije baš ništa izmjenjeno u odnosu na prvo izdanje iz 1956. godine. U uvodu dr. sc. Anđele Horvat piše da je »Međimurje geografski i historijski determinirana naša pokrajina, izložena ukrštenim utjecajima zbog svog pograničnog položaja. Zbog svega toga trebalo je kompleksno promatrati povijesno-umjetnički rast ove pokrajine«. Ona je doista i provela dugotrajna i kompleksna istraživanja, koja su uključivala i temeljit terenski rad. Zato je knjiga puna realnih prikaza i ocjena, uz obilnu dokumentaciju.

Knjiga je podijeljena u osam poglavlja, od kojih su prva tri uvodnoga karaktera. I. O. Istraživanju međimurskih spomenika - daje se prikaz dosadašnjih istraživanja (koja su bila minimalna), te kritički osvrt na izvore i literaturu. II. Insula Muro-Dravana - topografska cjelina - prikazan je geografski okvir istraživanja, odnosno osnovne zemljopisno-demografske karakteristike. III. Tragovima daleke prošlosti - dat je pregled predpovijesnih zbivanja, kao i razdoblje antike i ranoga srednjeg vijeka u Međimurju i okruženju. Iz toga doba ima tek arheoloških ostataka, ali je to razdoblje ostavilo trag na prometnoj mreži i drugim elementima kasnijeg graditeljskog i drugog razvoja kraja.

IV. O spomenicima svjetovnog karaktera - razrađena je povijesna građa, zatim arhitektonska obilježja i društveno značenje svih važnijih profanih zdanja u Međimurju. Iz teksta se može učiti ne samo povijest umjetnosti nego i povijest i geografija, pa i etnologija i društvenost. Posebna pozornost poklonjena je spomenicima feudalnog podrijetla, kao što su stari gradovi, dvorci, kurije i strateška arhitektura (i njihovi ostaci). Data je i analiza međimurske gradske i seoske stambene arhitekture.

V. O spomenicima sakralnoga karaktera - ovo poglavlje je najobimnije, jer postoje i najbrojniji graditeljski spomenici i ostaci. Uz pravo obilje povijesnih podataka, crkveni spomenici prikazani su kronološkim redom. Tako je najprije prikazana gotička sakralna arhitektura i njezin inventar (iz doba romanike nažalost u Međimurju uglavnom nema sačuvanih materijalnih ostataka). Gotičko (predtursko) graditeljstvo ostavilo je u ovom kraju doista vrijedne spomenike, poput crkvi u Sv. Martinu na Muri, Štrigovi, Podturenu i drugdje. Sve su stare crkve bile barokizirane u 17. i pogotovo 18. stoljeću. Obimno je poglavlje o sakralnoj arhitekturi 18. i 19. stoljećima, dakle u vrijeme stilova baroka, klasicizma i pseudogotike. Tada je nastala velika većina crkvenih građevina u Međimurju. Prikazana je i sakralna drvena arhitektura iz toga vremena.

VI. Sitna arhitektura i javna plastika - to je vrlo zanimljivo poglavlje, jer je Međimurje poznato upravo po obilju pilova, raspela, kalvarija, križeva i statua. U knjizi je prikazana doslovce sva

važnija javna sakralna plastika između Mure i Drave. VII. Osvrt na urbanizam i rurizam - dat je sažetak i zaključak istraživanja. VIII. Slikopisni prilozi - s obzirom da je autorica izvršila višegodišnja terenska istraživanja, u knjigu je uvrštena doista obimna fotodokumentacija - 170 crno-bijelih fotografija.

Dragutin Feletar